OBLICZA KOMUNIKACJI 12/2020
https://doi.org/10.19195/2083-5345.12.21

MAŁGORZATA PASIEKA
ORCID: 0000-0002-2116-7868

Uniwersytet Wrocławski
Wydział Filologiczny, Instytut Filologii Polskiej

Przejawy świadomości interkulturowej w wypowiedziach ukraińskich i białoruskich studentów

Abstrakt

Tematem artykułu jest opis przejawów świadomości interkulturowej u grupy studentów białoruskich i ukraińskich biorących udział w lektoracie języka polskiego. Materiał badawczy pochodzi z prac pisemnych i wypowiedzi ustnych, których tematem było porównywanie różnych zjawisk w kulturze rodzimej studenta i kulturze polskiej. Analiza tych wypowiedzi pokazuje, że ich autorzy deklarują świadomość występowania różnic kulturowych, często nie próbując jednak przejść do głębszej refleksji nad tymi zjawiskami.

Słowa kluczowe: świadomość międzykulturowa, studenci z Białorusi, studenci z Ukrainy, lektorat języka polskiego.

Pojęcie świadomości interkulturowej pojawia się na ogół w odniesieniu do kogoś, kto będąc nosicielem jednej kultury, wchodzi w kontakt z nową dla siebie, odmienną kulturą i powinien się w tej sytuacji odnaleźć. Ważne jest, aby temu często zewnętrznemu przymusowi towarzyszyła chęć, by to robić, co z kolei wiąże się z całym szeregiem działań. Ich celem jest uzyskanie kompetencji interkulturowych, które — jeśli osiągną odpowiedni poziom — pozwolą łatwiej żyć z nową kulturą czy też w jej ramach. Kompetencja tego rodzaju „Wzbudza pozytywne reakcje i postawy wobec tej inności: zrozumienie, tolerancję, akceptację. Pozwala przełamywać stereotypy kulturowe, zwłaszcza te nacechowane negatywnie" (Jaroszewska 2015: 61).

W takiej sytuacji znajdują się między innymi młodzi ludzie przybywający z zagranicy na studia w Polsce. Na Uniwersytecie Wrocławskim, podobnie jak na większości polskich uczelni wyższych, liczba studentów-cudzoziemców w ostatnich latach bardzo wzrosła. Są to zarówno studenci odbywający regularne studia w języku polskim, jak i angielskim, a także uczestnicy różnych programów, na przykład Era-

© for this edition by CNS

smusa. W grupie regularnych studentów z polskim językiem wykładowym prym wiodą studenci z Ukrainy i — w mniejszym stopniu — z Białorusi[1]. Na nich chcę się tutaj skoncentrować[2].

Przyjeżdżają do Polski w stosunkowo młodym wieku, co spowodowane jest różnicami w systemach edukacyjnych Polski, Ukrainy i Białorusi. Mniejszością są studenci po studiach licencjackich w swoich krajach, którzy w Polsce odbywają jedynie studia magisterskie, największa grupa to osoby bezpośrednio po maturze, które w Polsce zaczynają studiować od początku. Studenci ci mają różne doświadczenia związane z uczeniem się języka polskiego, z kontaktami z Polską i Polakami, prezentują też zróżnicowany poziom zaawansowania językowego (nie znaczy to, że studenci rozpoczynający swoje studia magisterskie mogą się wykazać lepszą znajomością języka polskiego; z pewnością są jednak bardziej dojrzali pod względem intelektualnym niż ich młodsi koledzy). Na egzaminie wstępnym z języka polskiego zdecydowana większość deklaruje duże zainteresowanie kulturą polską i chęć pozostania w Polsce na dłużej. Interesujące jest więc, jak wspomniane deklaracje przekładają się na ich późniejsze postawy wobec polskiej kultury[3].

Celem tej pracy jest pokazanie na wybranych przykładach, w jaki sposób świadomość interkulturowa przejawia się w treści wypowiedzi ustnych i pisemnych studentów, oraz poszukiwanie odpowiedzi na pytania: (1) jak można zachęcić studentów, aby podejmowali wysiłek zmierzający do pogłębienia tej świadomości (2) oraz czy lektorat języka polskiego jest dobrym miejscem dla tego typu działania?

Prezentowany tu materiał pochodzi z wypowiedzi ustnych studentów, zanotowanych podczas egzaminów lub zajęć lektoratowych[4], a także z prac pisemnych (zadań domowych i testowych), w których studenci wykazywali się umiejętnością porównywania, na przykład swoich rodaków z Polakami, wybranych świąt w Polsce i w krajach ojczystych, życia rówieśników w obu krajach.

---

[1] Liczba studentów z Ukrainy na Uniwersytecie Wrocławskim wzrosła z 192 w 2011 roku do 514 w 2016 roku i od tego czasu utrzymuje się na poziomie powyżej 500 osób; z kolei studentów z Białorusi w 2011 roku było 90, a w 2017 roku — 125, także ta wartość pozostaje na tym poziomie.

[2] Na wzrost liczby studentów z tych krajów duży wpływ ma obecność Polski w Unii Europejskiej. Sami studenci często podkreślają chęć zdobycia „dyplomu europejskiego". Innym czynnikiem sprzyjającym temu zjawisku jest zapewne możliwość uzyskania we własnym kraju certyfikatu potwierdzającego znajomość języka polskiego na poziomie umożliwiającym studia w Polsce. Chodzi w tym wypadku o certyfikaty wydawane przez Państwową Komisję do spraw Poświadczania Znajomości Języka Polskiego jako Obcego na podstawie egzaminów przeprowadzanych między innymi w Ukrainie i Białorusi, a uznawane na uczelniach polskich.

[3] W omawianej przeze mnie grupie studentów nie było absolwentów rocznych kursów przygotowujących do podjęcia studiów w języku polskim, absolwentów innych studiów odbywanych w języku polskim, mających polską maturę oraz certyfikaty wydane przez Państwową Komisję do spraw Poświadczania Znajomości Języka Polskiego jako Obcego (od poziomu B2), ponieważ są to osoby zwolnione z udziału w lektoracie języka polskiego. Można zakładać, że kompetencje kulturowe tych studentów są wyższe, co wiąże się z programem odbytych studiów lub dłuższym pobytem w Polsce.

[4] Lektorat języka polskiego dla studentów UWr odbywających studia w języku polskim wchodzi w zakres oferty dydaktycznej Instytutu Filologii Polskiej.

© for this edition by CNS

Pojęcie świadomości interkulturowej (*cross-cultural awareness*) powstało na styku różnych nauk, w tym antropologii, socjologii, psychologii, stosunków międzynarodowych, nauk o wojsku. Do badań nad tym problemem przyczyniły się między innymi nieudane operacje wojskowe Amerykanów, które pokazały, że niewykazywanie takiej świadomości (tu sprowadzonej do wiedzy o wartościach i sposobie postępowania ludzi na terenach objętych walką) jest wielką przeszkodą w osiąganiu celów (Schreiber 2010: 143). Krytyczna świadomość kulturowa, pozwalająca oceniać wartości i poglądy w kulturze rodzimej i innej/obcej, jest traktowana jako część kompetencji międzykulturowych (Jaroszewska 2015: 68–69).

Zagadnienie kształcenia interkulturowego pojawia się także w tak ważnej dla glottodydaktyki publikacji jak Europejski System Opisu Kształcenia Językowego (ESOKJ). Każdy uczący się języka zaznajamia się bowiem jednocześnie z kulturą społeczności języka docelowego w dialogu z własną kulturą (światem społeczności pochodzenia). Świadomość interkulturowa (poza wiedzą i rozumieniem relacji między kulturami) zostaje tu wymieniona jako element ludzkiej wrażliwości (ESOKJ 2003: 96).

Z kolei w opracowaniu Hanny Komorowskiej znajduje się opis kompetencji interkulturowej z podziałem na różne umiejętności (odchodzenie od etnocentryzmu, analizowanie elementów kultury) i wiedzę o zjawiskach kultury, zarówno typu socjokulturowego, jak i kulturoznawczego (Komorowska 1996: 109).

Osiąganie tych kompetencji to długi proces zaczynający się od świadomości interkulturowej, którą można potraktować jako jego pierwszą fazę. Kompetencja interkulturowa wyrasta więc ze świadomości o zróżnicowaniu kultur, wspartej wiedzą o kulturze własnej i kraju, którego języka student się uczy.

Wiele uwagi poświęca się obecnie w Polsce kształceniu nauczycieli języków obcych w kontekście międzykulturowości[5], co wiąże się między innymi z pobytem w polskich szkołach rosnącej liczby dzieci z rodzin cudzoziemskich czy mieszanych, a także powracających po latach pobytu za granicą. Rolą nauczyciela w szkole czy lektora języka polskiego na uczelniach wyższych jest zainteresowanie uczniów i studentów poznawaniem kultury polskiej w dialogu z kulturą swojego kraju, co oznacza między innymi, że powinni chcieć i umieć dostrzegać różnice w obu tych kulturach. Wymaga to zawsze refleksji także nad kulturą własną.

Jednym z tematów prac pisemnych i wypowiedzi ustnych są święta, na przykład Bożego Narodzenia. To temat „naturalny", wyłaniający się samoistnie, zgodnie z rytmem świątecznego kalendarza. Studenci przebywają w Polsce również w czasie przedświątecznym, mają zatem okazję obserwować przygotowania, na przykład dekorowanie ulic, organizowanie jarmarków, mogą też brać udział w wymianie informacji na ten temat w rozmowach z polskimi kolegami. Studenci-cudzoziemcy, o których tu mowa, brali wcześniej udział w różnych kursach języka polskiego, co pozwala zakładać, że spotkali się już z tematem świąt i dysponują odpowiednim

[5] Piszą o tym między innymi Hajduk-Gawron (2014) i Zarzycka (2008).

© for this edition by CNS

słownictwem tematycznym, przynajmniej w podstawowym wymiarze. Święta to na ogół także treść ich osobistych doświadczeń, ponieważ osoby, których znajomość języka polskiego badano, pochodzą z krajów o kulturach ukształtowanych pod wpływem kultury chrześcijańskiej (choć o różnym stopniu zeświecczenia).

Temat zadania dotyczącego opisu świąt sformułowany jest w taki sposób, by student mógł wykazać się umiejętnością porównywania i znajdowania różnic i podobieństw w sposobie obchodzenia świąt w Polsce i w swoim kraju. Taka umiejętność to jeden ze składników kompetencji międzykulturowej.

I. Prace pisemne (we wszystkich cytatach zachowana została pisownia oryginalna) — przytoczone fragmenty pochodzą z 10 prac, której autorami byli studenci z Ukrainy. Były to prace zaliczeniowe (spośród wielu różnych tematów cytowani tu studenci wybrali temat związany ze świętami Bożego Narodzenia):

1. „Bożonarodzeniowy okres w Polsce odróżnia się od ukraińskiego. W Polsce to jest najważniejsze święto, natomiast na Ukrainie takim świętem jest Sylwester (Nowy Rok)"; „Dla mnie bliżej jest polska wersja świąteczna, dlatego że sama uważam Boże Narodzenie za najważniejsze święto";

2. „Święta w Polsce i na Ukrainie różnią się datą, bo ja jestem prawosławna"; „My nie dostajemy na Boże Narodzenie prezentów jak w Polsce, bo dajemy sobie na Nowy Rok";

3. „Polacy są katolikami i to jest dla nich święto w kościele. U nas ono jest rodzinne, zbieramy się za stołem i jest piękna atmosfera";

4. „Dla nas święta nie są takie ważne jak w Polsce";

5. „Obchodzimy w rodzinie tak samo święta jak Polacy. Jedziemy na wieś do babci i dziadka i siadamy za stołem ze wszystką rodziną. Też mamy kutię, uzvar i pierogi. Wieczorem śpiewamy kolędy, ale nie mamy prezentów";

6. „Polacy i Ukraińcy mają podobne kultury i obchodzą święta tak samo";

7. „Moja rodzina mieszka we wschodniej Ukrainie i my obchodzimy Nowy Rok. Wtedy spotykamy się za stołem, tak jak Polacy w Wigilię";

8. „Polacy idą w nocy do kościoła, a u nas to jak kto";

9. „W miastach Polski jeszcze od Mikołajek w centrum miasta są jarmarki bożonarodzeniowe. A u mnie na Ukrainie istnieje inny obyczaj ku czci tego święta. W określone dni chłopaki i dziewczyny zbierają się razem i śpiewają kolędy. Oni są ubrani w stroje ludowe i chodzą po ulicach i domach, pozdrawiając wszystkich ludzi, składają wszystkim życzenia na Nowy Rok";

10. „Właściwie to nie ma dużej różnicy, tylko my mamy później".

W pracach pisemnych, mimo że tematem było porównanie świąt w Polsce i na Ukrainie, można znaleźć niewiele takich informacji. Przeważa opinia o tym, że nasze kultury są podobne, więc sposób świętowania też. Opisy świąt mają dość ogólnikowy charakter, także jeśli chodzi o święta na Ukrainie. Część osób dostrzega jednak różnice, dotyczące na przykład różnych kalendarzy świąt, tradycji chodzenia do kościoła/cerkwi czy tradycji dawania prezentów. Niektórzy posługują się stereotypem Polaka-katolika, chodzącego do kościoła w przeciwieństwie do Ukraińców,

© for this edition by CNS

którzy pod tym względem są bardziej zróżnicowani. W części prac przebija świadomość tego, że waga tego święta jest inna w obu krajach, a świętem, które w pewnym sensie zastąpiło Boże Narodzenie, jest na Ukrainie Nowy Rok.

II. Wypowiedzi ustne — trzy pierwsze są autorstwa studentów, którzy wylosowali taki temat na egzaminie ustnym, pozostałe to wypowiedzi z zajęć lektoratowych:

1. „U nas nie ma 12 dań jak w Polsce; nie mamy opłatka; kutia jest jak w Polsce, każdy musi wziąć łyżeczkę na szczęście";

2. „Święta różnią się datą, ale sama obchodzę je dwa razy"; „W Polsce ma być 12 dań postnych, a u nas może być mięso"; „Opłatek jest tu i tu"; „Kutia jest też w Polsce"; „Na Ukrainie kładziemy na stół czosnek, a w Polsce to nie wiem"; „Do kościoła w Polsce idą w nocy, a u nas rano 7 stycznia";

3. „U mnie w domu zamyka się w Wigilię wszystkie drzwi, żeby nikt nie wszedł i wszędzie palą się światła, a Polsce mówią, że może przyjść nieoczekiwany gość";

4. „Są różne daty; w Polsce jedzą też kutię"; „W Polsce jest 12 potraw i muszą być postne"; „Prezenty w Polsce przynosi św. Mikołaj"; „Inna nazwa święta to Gwiazdka";

5. „W Polsce są przed świętami jarmarki, ale są robione za wcześnie (w porównaniu z Ukrainą) i nie podoba mi się to"; „To przede wszystkim święto rodzinne, a w Polsce religijne";

6. „W Polsce są postne potrawy, opłatek"; „U nas czosnek odstrasza duchy i choroby";

7. „Są trochę inne pierogi — osobno z serem i osobno z ziemniakami, a w Polsce są pomieszane"; „Kolędy śpiewamy jak w Polsce";

8. „Prezenty u nas przynosi Święty Mikołaj, chyba jak w Polsce, ale u was jest 6 grudnia?".

Także w wypowiedziach ustnych zwraca uwagę pewna hasłowość i niepodjęcie próby głębszej refleksji. Dopiero dodatkowe pytania, na przykład dotyczące zwyczaju jedzenia kutii, zwracają uwagę na prawdziwą rolę tej potrawy — na wigilii polskiej (tam oczywiście, gdzie się pojawia) i ukraińskiej jest ona inna — polska kutia odgrywa raczej rolę deseru, natomiast ukraińska ma wyraźniejszy obrzędowy charakter. Rozpoczyna ona wigilię, na początek każdy z uczestników musi zjeść przynajmniej łyżeczkę tej potrawy, żeby w domu zagościło szczęście. Przy dokładniejszym spojrzeniu okazuje się więc, że to, co z pozoru wydawało się takie samo, jest jednak bardziej zróżnicowane.

Wypowiedzi ustnych w trakcie zajęć słuchają także inni studenci z tego samego kręgu kulturowego, którzy reagują na słowa swoich kolegów w różny sposób. Bardziej emocjonalnie są nastawieni do świąt Bożego Narodzenia studenci z zachodnich części Ukrainy i Białorusi[6], oni wiedzą na ogół więcej na ten temat, często są bardziej zaangażowani w wymianę informacji i opinii. Im więcej pojawia się prób opisu różnic między kulturą polską a ukraińską czy białoruską, tym lepiej studenci uświadamiają sobie, że żadna z tych kultur nie jest jednolita. O zróżnicowaniu

[6] Chodzi tutaj o tereny należące do II Rzeczypospolitej.

© for this edition by CNS

polskiej kultury dowiadują się z tekstów publicystycznych i podręcznikowych, o niejednolitości kultury własnej — między innymi z wypowiedzi swoich kolegów. Stosunkowo niewiele jest uwag dotyczących oceny jakiegoś zwyczaju, na przykład terminu otwarcia jarmarku bożonarodzeniowego. O innych różnicach studenci nie wypowiadają się na ogół w sposób oceniający, a jeżeli już to robią, przytaczają raczej oceny pozytywne, niektórzy na przykład wyrażają chęć przywiezienia opłatka na własne święta.

Opisy świąt w ujęciu porównawczym to częste tematy wypowiedzi pisemnych i ustnych studentów-cudzoziemców. O uroczystości Wszystkich Świętych jako tekście kultury polskiej bliskim studentom z Ukrainy i Białorusi pisze na przykład Urszula Dobesz (2015: 484–499), oceniając pozytywnie świadomość interkulturową studentów w tym zakresie.

Dalej zamieszczam fragmenty dwóch prac studentów z Białorusi i Ukrainy, wybranych ze względu na to, że obaj autorzy próbują porównać postawy swoich rodaków z podejściem Polaków. Jednym ze wspomnianych tematów prac zaliczeniowych było porównanie życia i postaw rówieśników w Polsce i w kraju pochodzenia. Wyraźne obserwacje interkulturowe i związane z tym refleksje można znaleźć w pracy studenta z Białorusi, który ocenia jednoznacznie, że między rówieśnikami polskimi i białoruskimi zachodzi więcej różnic niż punktów stycznych. Pisze on, że:

> podstawową różnicą jest Mentalność wychodząca z tradycji wychowania. Ponad 90% obywateli w Polsce są wierzącymi i razem z tym 70% młodzieży. Paradigma, która panuje w Polskim społeczeństwie jest Chrześcijańska […]. Kościół jest drugim domem każdego polaka.

Temu paradygmatowi student przeciwstawia wzorzec marksistowsko-leninowski, który według niego nadal obowiązuje wśród młodzieży białoruskiej. Wskazuje następnie, że efekty istnienia tych różnych paradygmatów są widoczne także w innych dziedzinach życia niż religia, chociażby w kwestiach wydajności pracy. Drugim poruszanym przez niego problemem jest stosunek do władzy, a szczególnie strach przed nią.

> Strach przed władzą w Polsce jest raczej strach przed Bogiem niż przed samą władzą, czego nie można powiedzieć o Białorusi. Jaki strach jest większy? Bóg jest wszędzie, państwo chce być, ale wszyscy znają, że nie jest.
>
> Tutaj modlitwa jest trapezą […] Msza niedzielna co tydzień. Filozofia Chrześcijańska. Tam propaganda państwowa na każdej z warstw społeczeństwa. Filozofia Marksistowska.

Swoją pracę podsumowuje uwagą, że to, co napisał, na pewno nie oddaje wszystkich różnic zachodzących między młodymi ludźmi w obu krajach, ale wskazał na najważniejsze (indywidualizm i strach przed Bogiem *versus* kolektywizm i strach przed państwem). Student chce pokazać źródło tych różnic, chociaż samych przykładów zachowań wynikających z różnej mentalności młodych ludzi nie opisuje. Wypowiedź ma dość kategoryczny charakter i potwierdza obecność w świadomości studenta mocnego stereotypu Polaka-katolika. Ponieważ nie była to wypowiedź ustna dokonana w trakcie zajęć, nie mogła wywołać jakichkolwiek reakcji ze strony innych

© for this edition by CNS

studentów. Trudno więc stwierdzić, w jakim stopniu student byłby gotów sformułować swoją opinię w mniej stanowczy sposób. Inną jeszcze kwestią jest to, czy, a jeśli tak, to w jakim stopniu, na kształt tej wypowiedzi miał wpływ ograniczony poziom kompetencji językowej. Brak umiejętności prezentacji poglądów i opinii w sposób bardziej zróżnicowany, na przykład z wykorzystaniem sformułowań typu *wydaje mi się*, *mówi się*, może mieć wpływ na sposób odbioru tego komunikatu przez odbiorcę.

Student z Ukrainy natomiast porównuje swoich rodaków z Polakami pod różnymi względami. W kontekście wojen i walki o niepodległość pisze:

> Naród ukraiński z zainteresowaniem i solidarnością odnosi się do Polski i jej historii, podczas gdy Polacy starają się zachować neutralne stanowisko w sprawie Ukrainy.

Wskazuje też inne różnice. Dotyczą one wyglądu: „Polacy wyróżniają się inną formą nosa i oczów, podczas gdy naród ukraiński charakteryzuje się głównie zaokrąglonymi rysami twarzy", zachowań sprzedawców (polscy są uprzejmiejsi), systemu transportu („harmonogram ruchu prywatnych ukraińskich minibusów jest arbitralny"), systemu edukacyjnego (długość studiów, jakość kształcenia) oraz świadomości społecznej i temperamentu: „polak różni się od ukraińca relegijnością i kultem rodziny, podczas gdy ukrainiec swoją ciężką pracą i patriotyzmem". Podobieństwa, które łączą Polaków i Ukraińców, to z kolei poczucie humoru i „gotowość obrony swojego znaczenia społecznego".

W pracy tej widoczne są pewne braki w kompetencji językowej, które mogą powodować, że odbiorca tekstu nie zrozumie całej wypowiedzi zgodnie z intencją piszącego. Wyraźna jest jednak u autora świadomość istnienia różnic między przedstawicielami kultury rodzimej i polskiej oraz chęć ich opisania.

Obie cytowane prace to przykłady bardziej dogłębnego potraktowania tematu, co wyróżnia te teksty spośród pozostałych. We wszystkich zaprezentowanych fragmentach prac studenckich widać jednak, że studenci podejmują próby dokonywania porównań w aspekcie kulturowym, a więc wykazują się pewną świadomością interkulturową. Niestety nierzadko ma ona dość powierzchowny charakter. Część studentów posługuje się stereotypami, nie próbując pogłębiać obserwacji dotyczących spraw oczywistych (a raczej tego, co uważają za oczywiste), i nie podejmuje dodatkowego wysiłku, aby przemyśleć coś, co wydaje im się ewidentne. Takie podejście bardzo często dotyczy kultury rodzimej — znanej, a więc w opinii autora wypowiedzi niewymagającej specjalnej refleksji. Jeśli zaś chodzi o kulturę obcą, w tym wypadku polską, to jest ona określana na ogół jako trochę inna (wskazano jednak pewne różnice).

Zaprezentowany materiał ze względu na niewielką objętość oczywiście nie pozwala na dokonywanie uogólnień. Jest jednak ilustracją pewnego problemu i kieruje ku pytaniu: jak zachęcić uczących się języka polskiego studentów-cudzoziemców do większego zaangażowania w poznawanie polskiej kultury i odkrywanie nowych faktów? Lektorat na Uniwersytecie Wrocławskim, w którym osoby te biorą udział, ma bardzo ograniczony wymiar godzinowy (dwie godziny w tygodniu), nie można zatem poświęcić zbyt wiele czasu na ćwiczenie sprawności interkulturowej. Studen-

© for this edition by CNS

ci wykazują niejednokrotnie braki w kompetencji językowej i istnieje potrzeba, aby skupić się przede wszystkim na jej budowaniu. Nie warto jednak rezygnować z podejścia interkulturowego i jeśli to tylko możliwe, wykorzystywać na przykład zadania nastawione na wyszukiwanie podobieństw i różnic, ponieważ to one w dużej mierze zmuszają do zastanowienia się nad kulturami rodzimą i obcą. Pogłębianiu takiej refleksji służy w sposób oczywisty wymiana poglądów, ważne jest więc, aby pisanie prac na ten temat było poprzedzone wypowiedziami ustnymi wygłaszanymi na szerszym forum. Pokazują one bowiem zarówno stopień świadomości interkulturowej studentów, jak i ich gotowości do zgłębiania tego tematu. Podejmowanie takiego wysiłku przez uczących się jest wskazane między innymi ze względów poznawczych — nie tylko w odniesieniu do kultury rodzimej, ale i obcej. W rezultacie przynosi także wzrost kompetencji językowej, wynikający z konieczności poznawania nowego słownictwa tematycznego i zagadnień pragmatyki językowej, czyli sposobu przekazywania pewnych intencji.

Współczesne podręczniki często zachęcają do zajmowania się kulturą w aspekcie porównawczym. Ich adresatami są najczęściej uczący się z różnymi językami pierwszymi, w związku z czym pojawiają się przykłady kultur odleglejszych od kultury polskiej niż ukraińska czy białoruska. Jest dość oczywiste, że różnice między oddalonymi kulturami są o wiele bardziej wyraziste, niż ma to miejsce w wypadku kultur bliskich[7]. Jednak interesujące teksty na ten temat prawie zawsze dają zachętę, aby odwołać się także do kultury rodzimej i umieścić ją w kontekście porównawczym.

Lektorat języka polskiego jest — o czym niejednokrotnie pisano — dobrym miejscem na podejmowanie działań, których celem jest rozwijanie świadomości interkulturowej i budowanie kompetencji interkulturowej (Jóźwiak 2011: 467; Pieczka 2016: 137–146; Peisert 2014: 250). Zadaniem nauczyciela języka jest przecież nie tylko zapoznawanie studentów z podsystemami języka polskiego i rozwijanie sprawności językowych, lecz także wypełnianie tych działań takimi treściami, które zachęcą uczących się do rozbudzania ich wrażliwości interkulturowej i budowania kompetencji w tym zakresie. Często sprawdza się zadawanie prostych pytań, które unaocznią studentom, że to, co uważają za oczywiste i jednoznaczne, wcale takie być nie musi.

Bibliografia

Podręczniki do nauki języka polskiego

Bajor E., Madej E. (2006): *Wśród ludzi i ich spraw*, Łódź.
Zarych E. (2014): *Przejdź na wyższy poziom*, Poznań.

[7] Takimi podręcznikami są na przykład Ewy Bajor, Elizy Madej, *Wśród ludzi i ich spraw*, Łódź 2006; Elżbiety Zarych, *Przejdź na wyższy poziom*, Poznań 2014 — oba podręczniki przeznaczone dla poziomów B2/C1.

© for this edition by CNS

Literatura przedmiotu

Dobesz U. (2015): *Elementy podejścia zadaniowego w kształceniu kulturowym cudzoziemców*, [w:] *Język polski i polonistyka w Europie Wschodniej: przeszłość i współczesność. Praca zbiorowa z okazji dziesięciolecia Katedry Filologii Polskiej Narodowego Uniwersytetu Lwowskiego im. Iwana Franki*, red. J. Tambor, A. Achtelik, T. Czernisz, I. Koczan, Kijów, s. 484–498.

ESOKJ (2003): *Europejski system opisu kształcenia językowego: uczenie się, nauczanie, ocenianie*, Warszawa.

Hajduk-Gawron W. (2014): *O wiedzy z komunikacji międzykulturowej i interpersonalnej w praktyce glottodydaktycznej — kilka uwag*, [w:] *Sukcesy, problemy i wyzwania w nauczaniu języka polskiego jako obcego*, red. A. Mielczarek, A. Rotter-Bourkane, M. Zduniak-Wiktorowicz, Poznań, s. 183–190.

Jaroszewska A. (2015): *Kształtowanie kompetencji międzykulturowej — druga strona „medalu" na przykładzie polskiego systemu edukacji*, „Języki Obce w Szkole", nr 4, s. 59–69.

Jóźwiak K. (2011): *Kompetencje międzykulturowe w procesie nauczania języka polskiego jako obcego*, [w:] *Tożsamość na styku kultur*, t. 2, red. I. Masojć, H. Sokołowska, Wilno, s. 461–468.

Komorowska H. (1996): *Metodyka nauczania języków obcych*, Warszawa.

Peisert M. (2014): *Interkulturowa kompetencja komunikacyjna w nauczaniu języków obcych*, [w:] *40 lat wrocławskiej glottodydaktyki polonistycznej. Teoria i praktyka*, red. A. Dąbrowska, U. Dobesz, Wrocław, s. 239–251.

Pieczka A. (2016): *Asymilator kulturowy na nowo, czyli o potrzebie powiązania technik nauczania międzykukturowego z podejściem zadaniowym*, [w:] *O lepsze jutro studiów polonistycznych w świecie. Glottodydaktyka polonistyczna dziś*, red. I. Janowska, P. Gębal, Kraków, s. 137–146.

Schreiber H. (2010): *Świadomość kulturowa — „odświeżony" paradygmat prowadzenia operacji wojskowych*, [w:] *Konwencje genewskie 60 lat później*, red. B. Janusz-Pawletta, Warszawa, s. 143–160.

Zarzycka G. (2008): *Opis pedagogiki zorientowanej na rozwój kompetencji i wrażliwości interkulturowej*, [w:]: *W poszukiwaniu nowych rozwiązań. Dydaktyka języka polskiego jako obcego u progu XXI wieku*, red. W.T. Miodunka, A. Seretny, Kraków, s. 63–78.

Expressions of intercultural awareness present in essays and oral statements of Ukrainian and Belorussian students

Summary

The paper describes the level of intercultural awareness present in the written works and oral statements of Belarusian and Ukrainian students taking part in a Polish language course. The students' task was to compare various phenomena in the other participants' native culture and the Polish culture. Although the students were generally aware of cultural differences, they did not try to reflect on these issues more deeply.

Keywords: intercultural awareness, students from Belarus, students from Ukraine, Polish language class.

© for this edition by CNS